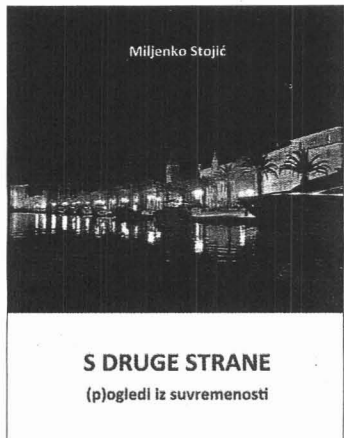

ZABILJEŠKE IZ NERETVE

Sumislenici

Kad pročitah knjigu *Trnovita desetljeća korjenitog domoljuba* Bože Jelića, koju je pripremio Ivica Karamatić, te *S druge strane*, (p)ogledi iz suvremenosti fra Miljenka Stojića zaključih da sam s autorima sumislenik

Ovih dana u ruke mi dospije knjiga *Trnovita desetljeća korjenitog domoljuba Bože Jelića*, pripremio Ivica Karamatić. Moram priznati da sam ime ovoga posuškog pjesnika, pripovjedača, domoljuba, prvi put zamijetio prije 7-8 godina u Hrvatskom slovu. Koliko se sjećam, uglavnom se osvrtao na neprimjerene programe na dalekovidnicama, kako u

S DRUGE STRANE
(p)ogledi iz suvremenosti

BiH, tako i u Hrvatskoj. Od tada pa do danas njegovo ime često načujem uz posuška kulturna događanja. Osobito je vrijedan u organiziranju povijesno-dokumentarnih predavanja. Svoje pisane radove objavljuje u mnogim glasilima, a u *Političkom zatvoreniku* više je puta pisao o spomenutom gorljivom domoljubi Boži Jeliću. Sad je do pretečeno u dvadeset i prvu knjigu Ivica Karamatića, čovjeka kojemu je Domovina vječiti ideal, ono što bi nam trebala svima biti. U knjizi je opisan teški životni i ratni put Širokobriježanina Bože Jelića, na temelju njegovih rukopisa, koje je harno obradio Ivica. Tako se po tko zna koji put podsjećamo o prilikama i slomu NDH, neizostavnoj bleiburškoj tragediji, patnjama na Križnom putu, uhiđbama nakon rata, progibanju, odlaska u emigraciju te povratka u Domovinu. Osobito su potresna svjedočenja s Križnoga puta, u kojima nabraja poimence suredaše, kao fra Branka Šuška, fra Bonu Jelavića (ostavi mu prekrivač pred Samoborom) koji neopaženo sakriven u pšeniču uteče iz kolone... nažalost samo na kratko...

Nemoguće je suzdržati emocije kad se čitaju ovi redci. Sva bleiburška i križnoputska tragika skrivana, prešućivana i zatamljivana je sve do svanuća slobodne i suverene Hrvatske. Od tada se

počinje pričati, pisati i svjedočiti. Čini se, sve zalud! Oni koji su trali - i dalje taru, oni koji su trani - i dalje se taru! Zašto Hrvati ne mogu progledati?! Stoga što ne žele! Nije dovoljan samo pogled onih koji ostadoše iza pogubljenika po bespućima, po dubinkama, po stratištima... Morali bi progledati i oni koji su umireni aspirinima koristi, oni koji i (ne)hoti'ć škilje na jedno oko, oni koji su se popeli od Boga visoko... Tko ne će brata za brata, taj će tuđina za gospodara! A takvih je Hrvatska vavijek imala! U takvom ozračju prava je sreća da ima 'tića poput Karamatića, onih koji i kad polete ne će ostaviti svoje gnijezdo, ne ostavljaju svoga kamena. To su hrvatski svojitljivci! Hrvatski kućnici! Svoje zemaljsko poslanje obavljaju savjesno, odgovorno, domoljubno i što je najvažnije, s ljubavlju. Zašto je to danas posebice potrebno i zašto sve treba neprekidno ponavljati?! Jer hrvatska mladež o tome premalo ili ništa ne zna! Osobito je to važno danas u vremenu glorificiranja nevažnosti kojom smo medijski zatpani. Svjedoci smo i najnovijih krvožednosti u Novome Sadu! Vuk mijenja dlaku, ali ćud nikada!

No, na sreću ima i medija koji promiču ono za što se domoljubi zalažu. Pristigla mi pošta od fra Miljenka Stojića. Novi broj Glasila Vicepostulature postupka mučeništva Stopama pobijenih „Fra Leo Petrović i 65 subrača“! Izlazi kontinuirano već petu godinu, postao je prepoznatljiv u svojim nakanama, a zauzeo je i svoje mjesto među Hrvatima diljem svijeta. Iako su rane svježe - nezarasle, istina znana, nije lako kazniti komunističke zločince koji su uspijeli hrvatski narod na Golgotu. Za progn i zatiranje cijelog jednog naroda danas nema krivca! Nitko ne odgovara! Nitko nije javno osuđen! Blijedi pokušaji privođenja pravdi postaju predmeti ismijavanja! Ali, glasila poput Stopama pobijenih ne će im dati mira! Neka im bar potomci čitaju "slavnu" prošlost! Iz proslava glavnog i odgovornog urednika doznajem da društvene vlasti s obiju strana granice ne sudjeluju u pomoći sustavnog istraživanja komunističkih zločina?! Otuzno! A puna su im usta raščišćavanja s prošlošću u želji za okretanjem k budućnosti. Pa raščistite već jednom, gospodo! Ili čekate da pomru naredbodavci?! Od fra Miljenka dobih i novu knjigu. On kao da ima stotinu ruku! Stiže na sve strane! Riječ je o ukoričnim promišljanjima koja su objavljivana u međugorskom *Glasniku mira*, od studenog 2007. do studenog 2010. Trideset i šest poučnih promišljanja objedinjenih u jednu knjigu nazvao je *S druge strane*, (p)ogledi iz suvremenosti. Nakladnici su K. Krešimir i Matica hrvatska Čitluk. Kad pročitah darovane knjige, zaključih da sam i s Ivicom i s fra Miljenkom sumislenik. A onaj koji ne misli kao mi, neka se dobru ne nada, jer 'ko nada se pljuje - na obraz mu pada!

Ljubo KRMEK

JEZIK NAŠ HRVATSKI

Sklanjanje prezimena na -ak

Sufiks -ak veoma je plodan u tvorbi hrvatskih prezimena, no počesto stvara jezične poteškoće zbog toga što je različitoga postanja

Naime, samoglasnik *a* u njemu može biti dug ili kratak, pa o tome najčešće ovisi gubi li se on u kosim padežima. Ako je *a* dugo, ono se ne gubi u kosim padežima neovisno o tome je li na prethodnome slogu naglasak kratkosilazan (npr. Čermāk - Čermāka, Ljēvāk - Ljēvāka, Nōvāk - Nōvāka, Rāmljāk - Rāmljāka, Tēžāk - Tēžāka) ili kratkouslazan (npr. Neretljāk - Neretljāka, Skopljāk - Skopljāka). Ako je *a* kratko, ono u kosim padežima ispada neovisno o tome je li na prethodnome slogu naglasak kratkouslazan (npr. Šušak - Šuška) ili dugouslazan (npr. Čuljak - Čuljka, Praljak - Praljka, Mateljak - Mateljka, Opacak - Opacka, Vidacak - Vidacka). Samoglasnik *a* gubi se i kad prethodni slog uopće nije naglašen (npr. Nāmetak - Nāmetka). Izdvajimo i istopisna prezimena koja se različito naglašuju. Kod prezimena kao što su Bōšnjāk i Bōšnjāk poteškoća nema jer je *a* u obama slučajevima dugo, pa se ne gubi u genitivu (genitivni lik glasi Bōšnjāka ili Bōšnjāka), no genitiv prezimena Miljak glasi Mlĳka, a prezimena Miljāk glasi Mlĳjka jer je u prvome slučaju *a* kratko, a u drugome dugo. Govornicima velike poteškoće stvaraju i prezimena orijentalnoga postanja u kojima -ak nije sufiks te se, iako je *a* u njima kratko, ne gubi. Takva prezimena nisu česta, no igrom su slučajeva veoma zastupljena u hrvatskome medijskom prostoru. Tako iz studija jedne od hrvatskih televizijskih kuća često pozivaju reportera Andriju Jarka, a u kulturnim se prilogima često govori i piše o djelima Rade Jarka. Na prvi se pogled tu ne čini ništa spornim, no rod Jarak potječe iz

sela Trebimlja u Popovu, prezime je nastalo prema turskome glagolu *yaraklamak* koji znači 'pripremati konja za borbu' te genitivni lik prezimena ne glasi *Jārka* (kako ga novinari najčešće izgovaraju) nego *Jāraka*.

Slično je i s prezimenom *Kajmak* (gen. *Kajmaka*) na zadarskome području, koje se izvodi od turskoga apelativa *kajmak* 'skorup' itd. Zaključimo, pravila su kratka i jasna. Ako je u sufiks -ak samoglasnik *a* dug, a ne ispada u kosim padežima (npr. *Jūrāk - Jūrāka*), a ako je kratak, a u kosim padežima ispada (npr. *Čuljak - Čuljka*). Ako pak nismo sigurno, kako glasi neko prezime, potrebno je upitati njegova nositelja (je li on *Miljāk* ili *Mlĳak*, *Radeljāk* ili *Radelĳak*). Na prezimena orijentalnoga postanja treba obratiti posebnu pozornost te vas sve pozivam na čitanje djela hrvatskoga književnika Rade Jaraka.

P. S. Zanimljivo je da se mnoga prezimena hrvatskih športaša i novinara pogriješno izgovaraju. Tako se izbornik hrvatske reprezentacije ne preziva *Gòluža* nego *Golūža*, desno je krilo te iste reprezentacije Ivan Čūpic (ne Čūpic), trener je rukometnoga kluba Zagreb Ivica Obrvan (ne Obrvan), a novinar je Nove TV Željko Vela (ne Vēla). Izgovor se prezimena tipa Obradović/Dragojević u našim televizijskim kućama upotrebljava isključivo za nositelje crnogorskih prezimena iako ih s naglaskom na prvome slogu nose jedan hrvatski vaterpolist i jedan poznati hrvatski pjevač. Pitanje zašto naši novinari nikad ne pitaju nositelja kojega prezimena kako ono glasi, a lome jezik pokušavajući točno izgovoriti norveška prezimena te zašto se sami nositelji prezimena na pogriješan izgovor ne bune posebna je tema o kojoj bi se mogla napisati knjiga.

Domagoj VIDOVIĆ

RADIO HERCEGOVINA
telefon: (036) 312 172 (marketing)
www.rtv-hb.com

107,5 MHz Mostar; 103,9 MHz Hercegovina i Dalmacija; 98,1 MHz Sarajevo i srednja Bosna; 106,0 MHz Posavina i Slavonija; 107,3 MHz Neum; 91,4 MHz Uskoplje; 103,6 MHz Stolac; 101,1 MHz Konjic i Jablanica; 95,4 MHz Rama i Konjic; 103,5 MHz Jajce